

NOTESZ

T O L N A I O T T Ó

KÉSEI BÚCSÚ A PAPP FIVÉREKTŐL

Csak most, a napokban jutott el hozzám a hír (majd kedden írok-mondok róla valamit a rádióban, volt az első kétségbeesetten védekező gondolatom): Zentán meghalt Papp Miklós. De ahogy most hozzáültem, hogy feljegyezzek valamit róla – az *Új Symposion* első technikai szerkesztőjéről, a finom kezű rajzolóról, az Újvidéki Rádió egykori bemondójáról – belém hasított a felismerés, hogy pár évvel korábban elhunyt bátyja, Tibor – a *Symposion*-melléklet színi- és filmkritikusa (Bruck belgrádi vendégszerepléséről, meg Godard *Élni az életet* című filmjéről írt), a rendező és versmondó – halálakor sem szóltam volt egy szót sem.

Így immár csak együtt szólhatok az 50-es és a 60-as évek e két tehetséges (túl tehetséges), színes – mitikus – és tán éppen ezekből kifolyólag, felettébb tragikus figuráiról. Együtt. Úgy, ahogy mindig is emlékezni fogok rájuk, ahogy mindig is megjelennek, mutatkoznak előttem.

Tógában és saruban állnak az Ifjúsági Tribün színpadán. Két görög Jovan Hristić drámájában. Állnak a színpadon, és párbeszéd közben egy tálból szemez a szőlőt. Illetve szemeznék, ha az idősebb már bejövetele előtt, a színpad mögötti homályban nem happolta volna fel az egészet. Állnak tehát így. És szőlő nélkül, nincs más hátra, kénytelenek színészkedni, kénytelenek úgy tenni, mintha szemeznék a szőlőt, noha éppen ezt nem akarták. Precízen meg lett hagyva ugyanis a főszerzőnek, Kolarik Fintának (az 50-es és 60-as évek másik mitikus figurájának), hogy reggel friss szőlőt vásároljon a piacon, méghozzá jócskán – éhesek voltak, éhesek mindig, szinte a farkasétvágy határán. Igen, így látom őket, ahogy az alacsony, kreol Tibor, a magasabb, szóke Miki felé nyújtja a fatálat, és rejtett iróniávan azt mondja: – *Vegyél, Oresztész.*

Ez később egyik alapmondatunkká lett. S az a mozdulat is egyik alapmozdulatunkká. Ahogy finom, ám egy árnyalattal mégis mohóbban, éhesebben a kelleténél (hiszen Hristić még nem Pasolini) belenyúl a fatálba, kotorászni kezd a szőlőcsumák között, mind gyorsabban, mind idegesebben, de szigorúan csuk-

lóból, és ahogy igazi göröghöz illik: nagyvonalúan és mégis felettébb érzéken (olyannyira, hogy nekünk, akik nem sokkal kevésbé voltunk éhesebbek náluk, csorogni kezdett a nyálunk: ez a kurva Finta, néztünk össze, ottonel muskotályt vett ennek a két facér görögnek!) eszegetni kezdi (eszegetni kezdik) a Semmit.

Tiborral együtt jártam gimnáziumba. Vele és ifjú rajztanárunkkal, Benes Józseffel álmodoztunk a kietlen városban a művészetek valami nagy megújulásáról. Benes akkor érkezett Belgrádból, s kezdett rendszeresen járni Párizsba, a művésztelep hőskorát élte, évente kiállítottak ott az ország legjobb festői, évente többször is megfordultak ott az ország vezető műkritikusai, (Benessel az Új figurációt, a Medialét abszolvtuk, Trifunović Lazóval pedig az informelért lelkesedtünk – akkor még Konjovićtyal szemben is.) Ám én, emlékszem, még ezt is keveselltem: hevesen bíraltam a művésztelepet. (Istenem, ha a mai művésztelepre gondolok, elszégyeltem magam – da hát ki hitte volna akkor, az 50-es évek második felében, hogy nemcsak jobb lehet, ki hitte volna, hogy ennyire leülhetnek a dolgok. Ki hitte volna, hogy közben még a gimnázium is megszűnhet.)

Tibor a *A revizort* rendezte, az *Ős Kajánt*, a *Hollót* szavalta parázs önképzőköreinken.

Aztán együtt kerültünk Újvidékre. A magyar tanszék növendékeivel színre vitte Brecht *Lucullusát*. Ez volt az az előadás, amelyért Sinkó annyira lelkesedett, amely után óráin hosszan mesélt a Brechtrel való találkozásairól...

Ljubljánába került az akadémia rendezői szakára. Dušan Jovanovićtyal járt egy osztályba, Dušan mint rendkívüli tehetségre – jelenségre – emlékezik rá. De többször beszéltem róla Petar Božićtyal, a regényíróval és Zajccal, a költővel is. Abban az időben már én is zágrábi azíliumomban éltem, és ismét gyakran voltunk együtt. Gyakran és mind regényesebb körülmények között – immár mind a ketten farkaséhesen, mind a ketten abból a fatálból szemezgetve a Semmit. Emlékszem, nemegyszer keseregtem neki, lám nem regényíró lett belőlünk: regényhősökké züllöttünk... Ő ismertetett meg Doreennal, indonéz műzsámmal – műzsánkkal:

„a Doreen 2-t megzenésítettem”

– üzente szép versében, a *Kontrapunkt*ban Domonkos.

Ljubljánából Koperbe vezetett az útja. A kiskorúak nevelőintézetében dolgozott az isztriai félsziget legcsücskén, közvetlenül az olasz határnál, isteni környezetben, komoly szakmai sikereket könyvelve. Itt még meglátogattam. Ő meg minket látogatott meg nemsokára Rovinjban, amikor Domonkossal ott töltöttünk egy telet. Majd Olaszország, Franciaország következett. Párizsban, 77-ben még együtt töltöttünk néhány hetet (egy szálloda portáján dolgozott, mindennap más-más vendég ruháját öltve magára), ismét csak regényes körülmények között...

És végül Németország, Frankfurt. Pincérkedett, kávéháza volt, de írt is (azt hiszem, már németül), és a tv-nél is próbálkozott. Olykor hajnalonként felhívott telefonon, és fantasztikusabbnál fantasztikusabb dolgokat mesélt. Az életét.

„A mottó például a lemezkereskedésben levő kassza melletti lemezfelírás, s hasonló funkciója van, mint *Az utolsó leheletig*ben egy filmplakátfeliratnak (Kegyetlenül élni mindvégig)” – írta 63-as Godard-esszéjében.

Miklós finomabb tehetség volt. Egész kis rajzopusa látható a *Symposion*-melléklet lapjain, a *Kontrapunkt* című antológiában, de ha jól emlékszem, a Major-féle *Híd*ban is rendszeresen dolgozott. A Matisse-vonalnál is finomabb, érzékibb volt az ő vonala, nem is vonal volt az, valami éteri húr, hatyúlapra hulló női hajsza.

Több Domonkos-verset illusztrált akkor Mauritscsal együtt, és Benessel, meg Baráthtal meghatározói voltak annak az új vizualitásnak, amely majd a nagy formátumú *Új Symposion*ban teljesedik ki általuk. Magába a folyóiratba már kevesebbet rajzolt, egy-két kollázssorozata volt még esemény...

De finom prózái is jelentek meg, amelyben egy öreg hangszerkészítőről mesélnek például, aki egy régi (évezredes) hárfa miatt hegedűhúrra akasztotta fel magát... Újraolvastam most néhányat, és megdöbbenve tapasztaltam, lírájuk mitem vesztett az időben: „Mikor a főutcán megnyitottuk piciny kovácsműhelyünket, örömeben elsírta magát. A képeslapárus gyerekek kara soha nem dalolt olyan gyönyörűen, mint akkor. Nekik külön kis emelvényt építettünk a műhely sarkában, ott, ahol Thamürisz domborműve állt. Együtt ültünk asztalhoz, és az öreg Héphasztoszhoz fohászokdtunk. Akkor még üres volt minden, csak Poszeidón két tengeri lovacskája vágatott a kék falakon. Bronzból voltak kikalapálva, és a néreiszek kacagva integettek a piciny nyergekben...”

Egyik legjobb korai rajza itt lóg szobám falán. Az elmúlt évtizedben már csak ezen a rajzon keresztül kommunikáltunk.

Nagy hal feje csúszik elő egy megszenvedett, bohócarcú lény csíkos kosztúme alól – ám amíg mi megrettenünk, hátrahőkölünk az előbukkanó rém elől, látjuk, az ő kezei gyengéden ölelik, óvják a nagy halat...

Kedden értesültem Viceitől a haláláról, és tegnap a *Magyar Szó*ban fényképe alatt már a megemlékezés szövegét olvashattam, azt, hogy immár egy hónapja halott. Megdöbbenett ez a tény, mármint az, hogy egy hónapra volt szükség, hogy Zentáról a hír eljusson hozzám.

Hát igen, ennyire lelassult világunk, leállt minden. Akkor mikor ér el ez a hír Uppsalába? Vagy tán jobb lenne, ha el sem érne, és egy Domonkos-regényben élő figurákként toppannának ismét közénk a Papp-fivérek?

A *Magyar Szó* gyászjelentései, apróhirdetési között böngészve könnyes szemekkel, az 50-es és 60-as évek fenn már megidézett mitikus figurájának,

Papp Miklós rajza

Kolarik Finta barátunknak a szövegére – titkos üzenetére – bukkanok: „15–20 kilogrammos malacok és kiskacsák eladók... Mohol (a trafónál)”.

Hát igen, a mi regényünkhöz (életünkhöz) már ez is hozzátartozik. Ám ők élték az életüket, úgy, ahogy kedvenc regényeink, filmjeink hősei, és nem papiroson araszolgatva, mint mi. És mindennek ellenére mégis úgy érzem, csak most, Miklós – Tibor által kissé persze átrendezett – lírai világában, valahol egy túlvilágon kezdenek el igazán, úgy igazán élni, úgy igazán játszani, kezükben immár örökre teli tállal – együtt idézve, énekelve szinte Miklós 63-as novelláját:

„Emlékezetünkben semmi sem maradt meg a földi életből.”

KÉPALÁÍRÁS

Penovác Endre rajza

Vonallal hasított, éles élű hasábon megülő ember.

Miféle hasáb?

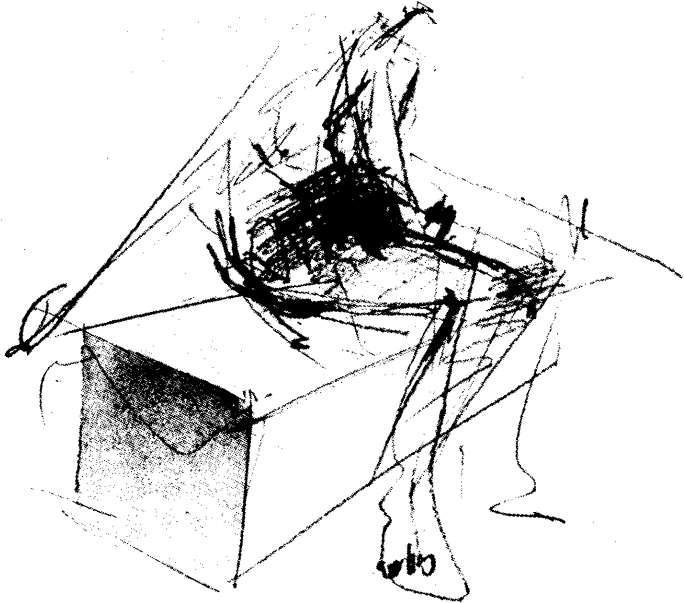
Láda tán.

A meglett férfiak olykor felkapaszkodnak a puhafa létrán puhafa házuk nyitott padlására. És megpihennek önnön hosszú puhafa ládájukon. Igen, azt a ládát nem lenne szabad koporsónak nevezni, hisz semmi nyomát sem lelni rajta a gyászpompának (*pompes funèbres*) bakacsinnak, aranycirádának. Megülnek a meglett férfiak, az aggastyánná lett férfiak önnön ládájukon. Sosem is volt másuk, mint amit puhafából csinálhattak. Puhafából meg ládát legkönnyebb összerakni. Sosem is volt másuk, mint három ládájuk: a házuk, egy rövid (katonaláda) és egy hosszú. Megülnek, még jobban lecsendesedni. Hallgatózni a puhafa erdő közepe felé. Riga mellett jártam egyszer egy ilyen erdőben (még a gyerekkor erdejétől is tisztább, csendesebb erdőben), egy ilyen puhafa házban, egy ilyen puhafa padláson. S ha most e rajz előtt éppen az az erdő jutott eszembe, akkor biztosan van valami egyedülálló tisztaság, csönd – puhaság e vonalakban...

Vagy kristályhasáb. Ami épp az előbb bukott ki cickanva a hegyből. Kilozte magából, túl szabályos. Vakító kristályhasáb. Ami épp az előbb zuhant alá valami kósza égitestről.

Az ember maga vázlatos. Nem is tudjuk, csak skiccként jelezzük-e, vagy csontvázznak nevezzük.

Ilyen abszolút könnyed vázlatot csak az akadémia növendékei tudnak feldobni puhafa szénnel, csak a koncentrációs táborok csupasztának ilyen csontkeresztre, mielőtt szénné égetnék az emberfiát (lásd például Mušić „helyszínen” készült rajzait mint e műfajban a legfontosabbakat). Az ember még vázla-

Penovác Endre rajza

tos. Olyannyira, hogy azt hihetnők, magától firkálta egy HB-ceruza. Vázlatos, de gyomrában valami kél, méhében valami gomoly összpontosul, mint tavaszi ág végén a méhlabda. Fejetlen. Mintha csak a fej lecsúszott volna. Mintha csak lenyelte volna saját fejét.”

„Ám a / csonka test mégis izzik, mint a lámpa, / melyben mintegy visszacsavarva ég / nézése.” (Rilke)

A fontos figurális rajzokon sokszor válik feleslegessé a fej, sokszor vágja le a papír éle, ez a borotva, csapja le ez az angyali nyaktiló. Danilo Kiš szép esszét szentelt ennek a kérdéskörnek, mármint annak, miért nincs feje Veličković atlétainak. „Az ő számukra – írja Kiš – a fej most felesleges, mert a test e lendületének grafikai kivitelezésének – a fej zavar. Veličković Magasugrói egy méterre sem tudnának elrugaszkodni, ha lenne fejük, ha saját gondolataikat kezdenék gondolni. „A feje e Futóknak csak addig van szükségük, amíg a rajtnál állnak,

amíg a tekintet a táv és a magasság absztrakcióját mérte, míg a fej az előszámításokat végezte, míg komputer gyanánt a gyors kalkulációkat csinálta.”

Jó- vagy rosszindulatú daganat ez a firka ott a hasüregben? A halál vagy az élet napként kelő, emelkedő narancsa? Rák vagy magzat? Szépen feszülő hasának nagydobját hallgatja, nézi, fanszőre akár a fa északi oldalán a moha aranybársonya.

Benn a nagydobban egy kis játékdob dübög.

Mezei Árpád mondja: „A testvázlat működéséről alkotott öntudatlan kép (szétszedése és új rendbe való összerakása) a halál és az újjászületés gondolatát fejezi ki.”

SIFLIS ANDRÁS

Szabadkára utaztam, hogy a könyvtárban megnézzem Siflis András legújabb képeit. Teát kapok az igazgatói szobában, miközben egy nagy mappában Slavko behozza a könyvtár kis udvari galériájában kiállítandó lapokat. Előbb csak a szőnyegen térdelve pörgetem át az anyagot, aztán egy részét – azokat, amelyek kevésbé rajzosak, kevésbé emlékeztetnek Chagallra, illetve Chagall magyarországi utánérzőire – felteszem a nagy, ovális asztalra.

Az ügyvezető igazgatónő évfolyamtársam volt az egyetemen, jóízűt beszélgetünk vele. Olykor témánktól függetlenül – függetlenül-e? – meg-megíromodó jeleket írok, rajzolok a lapok közé keveredett noteszomba. Barátnőm a könyvtár állományának ritka, értékes kiadványairól mesél, meg is mutat egyet-egyét, majd magáról a könyvtáráépületről, az egykori kaszinóról kezdünk beszélgetni, ugyanis nagy zajjal/porral épp takarítják a padlásokat felettünk. Lehallatszik a munkások kiabálása, látni hullámzó lépteiket – csak megtartsa őket a mennyezet, csak nehogy az ovális asztalra, András rajzai közé zuhanjanak, hiszen még Pesten is szeretné kiállítani őket.

Ez az épület is a zseniális architektának, Szabadka Kosztolányi méretű művészenek, Raichle J. Ferencnek a munkája. Engem már kisgyerek korom óta a kapu feletti Telcs Ede formálta erőlködő, hangosan nyögő Atlaszok tartanak ígézetükben. Ha Szabadkán járok, mindig vetek feléjük egy pillantást, s úgy tűnik, ők is vetnek felém, kérdezvén: bírják-e még? bírom-e még? Éppen ezért meglepve olvastam Raichle monográfusának kifogását, hogy nincsenek arányban a rájuk nehezdedő súllyal, hogy túlságosan erőlködnek az óriási Atlaszok a törékeny és gyengéd balkon alatt. Meglepve, hisz én már kisgyerek koromban is pontosan tudtam – éreztem – hogy azok a robusztus gipszlények nem a törékeny és gyengéd balkont tartják, és még csak nem is a balkontra olykor kiálló politikusokat, hanem az egész világot. De úgy is mondhatnám, már kisgyerek koromban is pontosan tudtam, hogy egy porszemet, egy fűszálat is olyan ne-

héz tartani, mint egy hegyet, hisz az egész világot tartjuk benne. Meg aztán a térnek köszönhető csodálatos rálátás miatt is fokoznia kellett Raichle-nek és Telcsnek ezeket a Buddha-köldökű Atlaszokat, hisz egyértelműen ők tartják Szabadka fölött az égboltot.

Barátnóm arról mesél, hogy repedeznek a gipszóriások, ünnepnapokon mind életveszélyesebb kiállni a balkonra. Úgy látszik, tovább nem hajlandók, tovább nem bírják tartani a törekeny és gyengéd balkont. A világot. Repedeznek, írtam be gyorsan a lapok között elkeveredett noteszomba, egy napon apró gipszcserépekre hullanak, hisz biztosan üresek. Üresek a gipsz-Atlaszok. Mi lehet bennük? Mi lehet a gipsz-Atlaszokban – miféle armatúra?

Armatúra – ezt már a rajzokat vizsgálva írtam noteszomba: pasztellarmatúra tartja a rajzlapok súlyos tuskáoszáat... És most, noteszomban böngészve mindinkább úgy tűnik, az épületről, a hangosan, akárha mikrofonba nyögő Atlaszokról írva is már valójában Siflis rajzairól jegyzeteltem meg-megiramodva.

Íme a jegyzetek:

Első lap, avagy az alvadtvörös vadállat

Hatalmas, az egész lapot kitöltő vörös kétszarvú. A lascauxi sziklarajz nagy bizonjára kell gondolnunk. Igen, hisz itt vannak a kis nyilazó pálcikaemberkék is körötte (ügyetlenül, de ha jobban szemügyre vesszük őket, láthatjuk, fantasztikusan pontos mozdulatokkal). Az összes vörös ott csorog az állat testén, ott, alvadt vérként. Noha a vad még nincs megsebesítve, mégis pontosan látni, hamarosan meg fog rogyanni, el fog esni, el fogják ejteni a pálcikaemberkék, ahogyan a mamutokat is elejtették volt...

Ez így egy kitűnő, erős, brutális gesztusú munka lenne, ám még nem Siflis Andrást mutató. A siflisi gesztust, a rá annyira jellemző abszolút pikturalitást csak ezek után veszem észre, csak ezek után jut tudatomig: a hátsó lapocka és a vért fröccsentő fark fölött kis gyengéd türkiz nap!

Hirtelen nem tudom, sírjak-e vagy nevessek örömömben – örömömben, amit ez az ellenpontozás, az alvadtvörös tus és a türkiz pasztell (amit az állat állán egy kis lila támaszt alá!) vált ki belőlem. Hát igen, ez a kétszarvú vad is hamarosan össze fog roppanni, meg fog rogyanni a csöpp pálcikaemberkék és a türkiz pasztellnap súlya alatt...

Nietzsche írja a Túl jön és rosszon című könyvében: „Ahogy a csillagok világában olykor két nap határozza meg egy bolygó pályáját, ahogy bizonyos esetekben különböző színű napok ragyognak egyetlenegy bolygó körül, hol vörös, hol meg zöld fényben, hol megint egyidejűleg záporozva rá tarka fényáradatukat: úgy határoznak meg minket, modern embereket is – hála »csillagos égboltunk« bonyolult szerkezetének – *különböző* erkölcsi rendszerek; cseleke-

deteink váltakozó, eltérő fényekben ragyognak, ritkán egyértelműek – és elég sok eset adódik, amikor tetteink *tarkák*.”

Trakl költészetében is két nap ragyog – két fekete nap, de Nietzsche, aki a legfogékonyabb az ultradimenziókra, -gondolatokra, -hangokra, -színekre, említ először zöld napot. Különbözik a tarkaság is fontos kategóriánk lehetne Siflis képeinek, heterogenitásának értelmezésénél, annál is inkább, mivel egyszer már megkíséreltem az újfestészetet a Vidám tudomány *tarka bizonytalanságaival* magyarázni.

Második lap, avagy a pasztellarmatúra

Nem túl jó rajzos sokaság, gondolom, de abban a pillanatban felfedezem – egészen fenn, teljesen külön, a holdat. Tán hogy alá ne zuhanjon, bele ne essen, bele ne fulladjon a rajz összevisszaságába, erősen alá van dúcolva. Erőslila pasztellarmatúra tartja a holdat. Ez tényleg fantasztikus, ahogy az alácsgorgó holdfényt megszilárdul, saját armatúrájává, már-már műmárvány oszlopává áll össze!

Mellesleg ez a lila armatúra csodálatosan kiegyensúlyozza azt is, ami kiegyensúlyozhatatlannak tűnt, a rajzot. És valóban csak úgy mellesleg, kitűnő képpé varázsolja az egészet.

Nézem, és miközben a vékony jégként hullámzó kék mennyezet alatt, az első kiadású Spinoza- és Njegos-kötetéről beszélgetünk, mutatójujjal titokban, félve megérintem a lila pasztellarmatúrát.

Ha armatúrát mondok, a modern jugoszláv festészet egyik első momentumára, Lubarda Csendélet armatúrával című 41-es festményére is gondolok, hisz valahol ott, akkor kezdődött az a modern művészet, amely itt, Jugoszláviában az 50-es és 60-as években teljessé vált ki – amelyből szervesen következett a jugoszláviai magyar képzőművészet korai szinkronitása Európával, a Világgal (Sáfrány, Ács, B. Szabó, Hangya, Maurits, Bíró stb.).

Az illanó holdfényt érintve valójában az Atlasz armatúráját érintem, azt, ami tartja a gipszóriásokat, a balkont, Szabadka egét, ahogy Kosztolányi mondaná, honi holdunkkal – a Világot.

Negyedik lap, avagy a fehér faszínes angyal

Hanyag ceruzarajz a bal sarokban: papírcsákós figura tán. Aztán semmi. A szűz papír istentelen szakadéka. Majd egy hatalmas fekete tufelület. Bosszankodom, ilyent azért mégsem szabad. Aztán újra élmény kerül a lap az ovális asztal csipketerítőjén. És a roppant tufelület sarkába szorulva egy nagy, gilisztaszerrű, rózsaszín tengeri szörnyet pillantok meg. Hogyan került, szorult ide? Ezek szerint nincs kizárva, hogy egykor kék volt, azúrként hullámzott ez a fekete fe-

lület. És milyen jól van megfestve emberhalacska feje! Csak most döbbenek rá, párja lehetne az alvadtvörös kétszarvúnak.

És akkor, abban a pillanatban a zsúfolt, az éjszaka szörnyeivel telekarcolt tusefelület alsó sarkában valami megmozdul: egy fehér faszínessel rajzolt angyal elfordítja a fejét, el, akárha tölem. Egy angyal a sok ügyetlenség között úgy megrajzolva, hogy egyszerűen nincs szavam. Dadogva mondom, próbálom mutatni: *angyal*... A többi lapon azért a sok hanyagul megrajzolt, átmásolt angyal, hogy ezt – az igazit! – elrejtse előlünk. Erre az egyre neki van szüksége. Ez tán Siflis egész életművének leggyengédebb detailla. Vissza kellene térdelnem a szőnyegre, és úgy várni a finoman szitáló kék mennyezet leszakadását. És akkor már magától lesz egyértelművé az is, hogy a papírcsákós ceruzafigura felett sem véletlenek azok a kis vörös flekkek: lángnyelvek.

A siflisi abszolút kontrapunktika.

Káosz a világ, firkantom noteszomba. Gomolygó gömb, amit valami pókfónál tart. Könnyű azt mondani, hogy káosz, ám nehéz, szinte lehetetlen megrajzolni, megfesteni. És ugyanolyan nehéz megfogni, kifeszíteni – megrajzolni – azt a fonalat is. És még ezeknél is nehezebb megtalálni azt a pontot, ahol a pókfonál másik vége fixálódhat. A póknak külön mirigye van a ragacs előállítására. Különben egyesek ezt a pontot nevezik Istennek.

Ötödik lap, avagy az üres pillangó

Van egy pillangója Siflisnek. Mintha pillangó lenne, én legalábbis annak nevezem. Mind lekopott már hímpora. Nincs rajta szín, ám annál erősebb, intenzívebb, „hupibb”, ultrább a színpompa nyoma. A hímpor a kép másik részére, másik képekre kenődött, maszatolódott – de éppen ezért ez az üres pillangó színeskedik legpompásabban. Fantompompa. Igen, innen vétettek mind az édességükben, gyengédségükben erős, intenzív, „hupi”, ultra siflisi színek.

Siflis András új lapjain nem élt akadémiai-anatómiai tudásával, adottságaival, mert tudta, ahhoz az angyalhoz, az angyalnak ahhoz a mozdulatához csakis ez a veszélyekkel teljes út vezet.

Az az angyal a központi motívuma, ám szavainkkal nincs szándékunkban zavarni, megerőszakolni. Az ilyen motívumokat csak egyszer, véletlenül pillanthatjuk meg, így is már csak az elfordulás pillanatában...

Épp e gyerekrajzoknak tűnő lapok előtt beszélhetünk Siflis érettségéről. „A férfi érettsége: ha újra rátalál arra a komolyságra, ahogyan gyerekként játszott.” (Nietzsche)

Elbúcsúzva, távozva a mind intenzívebben hullámozó kék mennyezet alól, ijedten lesek vissza a gipsz-Atlaszokra. Még megvannak. Még nem pukkadtak szét, nem hullottak darabokra. Jóllehet mind hangosabban nyögnek a kis balkon alatt. Ismét megnyugszom, meg, mint gyerekkoromban, amikor a Tolnai-

lexikonban is ellenőrizhettem, az Atlasz az egész földgolyót tartja vállán, magát az Atlasz hegységet is, melynek meredek, vulkanikus széle a Földközi-tengerbe zuhan... Séta közben olykor közel hajlok egy-egy Zsolnay-cseréphez, hogy ellenőrizzem, pattognak, repedeznek-e már. De nem repedeznek, a könyvtár Atlaszai még tartják Szabadka felett az eget. A hatalmas, üresen kongó gipsztestek homályában a pasztellarmatúra rezzenetlen.

*„Mégis van Valaki, aki szelíden
tartja kezében e vad zuhanást.”*
(Rilke)